

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۴/۲۰

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۸۹/۵/۲۷

مصطفی کیانی^۱

توسعه و گسترش دوره کارشناسی معماری داخلی راه‌حل‌ها و ضرورت تشکیل آن در دانشگاه‌های معتبر

چکیده

رشته معماری داخلی چند دهه است که در نظام آموزش عالی کشور دچار رکود شده است. در سال‌های اخیر تحولی در نگرش به آن صورت گرفته است ولی همچنان بی‌رونی در توسعه آموزشی این رشته، که نزدیک‌ترین تخصص به رشته معماری و مرتبط با بسیاری از درس‌ها و رشته‌های فنی و هنری و علوم بین‌رشته‌ای است، به چشم می‌خورد. موضوع و هدف این مقاله تبیین و سپس لزوم و ترغیب برای گشایش و توسعه این دوره تحصیلی در «مقطع کارشناسی» است و مبنای آن مصوبه شورای گسترش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای این مقطع در چند سال پیش است. این نوشتار با بررسی دروس و حوزه‌بندی آنها، بررسی مقایسه‌ای با دانشگاه‌های دیگر کشورها، لزوم شکل‌گیری و گسترش این رشته، خلأ آن در گستره رشته‌های هنری و معماری، نیاز جامعه به متخصصان و کارشناسان دانش‌آموخته دانشگاهی و بیان ویژگی‌های این رشته خلاق و نوآور، سعی دارد تا ضمن بازنگری موانع و مشکلات، با ارائه پیشنهادها و راهبردهایی جایگاه تدریس و تحصیل این رشته را در این مقطع به‌ویژه در دانشگاه‌های معتبر داخلی بیان و تشویق کند. اگرچه رویکرد نظام آموزشی برای این رشته در مقطع کارشناسی ارشد در یکی دو دانشگاه معتبر و نیز کارشناسی در چند مؤسسه آموزشی نوپا و نه چندان مجهز علمی و مستعد در سال‌های اخیر به اجرا درآمده است، ولی بازیابی جایگاهی که لازم بود سال‌ها پیش به‌عنوان رشته‌ای مستقل و نه پراکنده در دانشگاه‌های اصلی و مادر شکل بگیرد، هم‌اکنون ضرورت پیدا کرده است. استفاده از استادان مختلف رشته‌ها، تحول و جدیت در اجرای دروس هنری، فنی، علمی و کارگاهی و بسیاری از نکته‌های مغفول، مطالبی است که در نتیجه‌گیری این مقاله آمده است. پیاده شدن صحیح و منطقی و کارآمد رشته مورد بحث در این مقطع، این پیش‌بینی را دارد که دانشجویان پذیرفته شده برای این رشته از افراد مستعد، خلاق و کنجکاوی انتخاب شوند که همچون رشته کارشناسی معماری و هم‌تراز با آن، دارای توانایی‌های فنی و هنری باشند.

کلیدواژه‌ها: معماری داخلی، طراحی داخلی، معماری، کارشناسی.

مقدمه

معماری داخلی به عنوان رشته‌ای تحصیلی در عرصه آموزش آکادمیک دانشگاهی کشور، توجه و بازنگری و همچنین توسعه و گسترش ضروری را می‌طلبد. هر چند در سال‌های اخیر کارشناسی ارشد این رشته از گرایش دیگر رشته‌ها فعال شده و چند مؤسسه آموزش غیردولتی نیز به پذیرش دانشجو در مقطع کارشناسی اقدام کرده‌اند، اما همچنان خلأ حضور این رشته آموزشی کارآمد، خلاق، زیبا و ضروری در کنار و پا به پای معماری و دیگر رشته‌های هنری به‌طور جدی در مقطع کارشناسی دانشگاه‌های معتبر و متعدد حس می‌شود. بازار حرفه‌ای این رشته به کار خود ادامه داده است و بار آن را دیگر تخصص‌های فنی و هنری به دوش کشیده‌اند.

گذشته تاریخی معماری داخلی، چه در معماری سنتی و ایرانی این سرزمین و چه در پهنه دیگر ملل و کشورهای شرقی و غربی، کاملاً مشخص و متمایز و دارای هویتی انکارناپذیر است. در یک قرن اخیر که زمینه بسط و گسترش علوم دانشگاهی سرعت بیشتری به خود گرفته و تخصصی شدن رشته‌ها به دلیل نیازها و تحولات جامعه رو به توسعه کمی و کیفی گذاشته است، تربیت و پرورش دانش‌آموخته و کارشناس متخصص در این رشته و در داخل کشور بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

هدف تحقیق

این پژوهش سعی ندارد که دلایل انزوای این رشته تحصیلی و یا عدم توجه و توسعه آن را در سال‌های گذشته بررسی کند. بلکه هدف از این بررسی، نخست شناخت معرفتی آن و نقش مؤثر و حیاتی‌اش در عرصه آکادمیک جهانی و سپس لزوم جبران گذشته و رسیدن به معیارها و استانداردهای آموزش این رشته با در نظر گرفتن ضرورت تأسیس، گسترش و توسعه در دانشگاه‌های داخلی است. در رسیدن به این هدف، مقاله پیش رو این استعداد را در پتانسیل نهفته در دستگاه آموزش عالی کشور می‌بیند و این استعداد شامل مقررات و آیین‌نامه‌ها و مصوبات، قوه و امکانات تدریس و همچنین نیروی مستعد و جوانی است که دانش‌آموخته این رشته خواهد شد.

روش تحقیق

این تحقیق با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی مدارک و شواهد اسنادی دنبال شده است. پژوهش با این پرسش آغاز شده است که چرا رشته‌ای پویا و خلاقانه به نام معماری داخلی غیرفعال گشته؛ و چرا با اینکه در سال‌های اخیر زمینه توسعه آن فراهم آمده، در بی‌توجهی خاصی باقی مانده است. بنابراین در طی این مسیر و با توجه به اطلاعات و آمار و داده‌های موجود، این تحقیق بر محور قیاس و نظام مقایسه‌ای انجام شده است. از نظام‌های آموزشی متعارف در دنیا و نیز شناخت رویکردهای هر یک از آنها (با توجه به مواد و محورهای واحدهای درسی و آموزشی آنها)، ضمن مقایسه با دروس مصوب آموزش عالی کشور برای این رشته و این مقطع، تلاش داشته است که نقاط قوت و ضعف، گرایش‌های نظری و رویکردهای حرفه‌ای حاصل از آموزش را بیان کند. این روش در نهایت بیانگر ضرورت گسترش و توسعه کمی و کیفی این رشته است و پیشنهادها و نتیجه‌گیری ملموس را به همراه دارد.

سابقه این رشته در کشور

پیشینه تأسیس و فعالیت رشته معماری داخلی در ایران به دهه ۴۰ شمسی برمی‌گردد. تنها دانشکده‌ای که به گشایش مقطع کارشناسی این رشته همت گماشت، دانشکده هنرهای تزئینی بود که این دانشکده با

گذشت سال‌ها و پس از تحول و گسترش، هم‌اکنون با نام «دانشگاه هنر» فعالیت آموزشی وسیعی در رشته‌های هنری دارد. رشته معماری داخلی پس از انقلاب فرهنگی، به دلیل نگرش‌های گوناگونی که به این رشته وجود داشت، تعطیل گردید. البته چند سال پیش، این رشته مجوز و مصوبه جدید از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری گرفت و هر چند این رشته در دو سه مؤسسه غیرانتفاعی شروع به فعالیت کرد ولی هنوز هیچ دانشگاه هنری معتبر و بزرگ دولتی اقدام به تأسیس این رشته و پذیرش دانشجو در این مقطع نکرده است (کیانی، ۱۳۸۶، ۴).

تعریف و تدوین آموزشی مصوب این رشته

معماری داخلی، وقتی در چارچوب نظام آموزشی دانشگاهی قرار می‌گیرد، دارای تعریفی آکادمیک است. در شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، در تعریف رشته معماری داخلی، چنین ذکر شده است:^۱

«اگر معماری، راحت‌سازی فضای زیستی انسان‌هاست، معماری داخلی اخص موضوع است. باید بپذیریم که معماری، قادر به پوشش تمام شقوق تخصصی خود نیست و آن‌چنان که در تمام جوامع پیشرفته تحت عنوان کارایی‌ها و یا گرایش‌های مختلف مطرح است، در ایران هم با توجه به توسعه علمی، چاره‌ای جز قبول حقایق و اجرای آن نداریم.»

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، در این تعریف به گونه‌ای شفاف به شاخه‌ای تخصصی و لازم از معماری، به نام معماری داخلی اشاره گردیده و اجرای آن در توسعه علمی کشور نوعی ضرورت برشمرده شده است. این رشته آموزشی پس از تصویب آن در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری،^۲ از آن سال تاکنون در دانشگاه‌های معتبر داخلی پیاده و اجرا نشده است.

نقش و توانایی رشته معماری داخلی

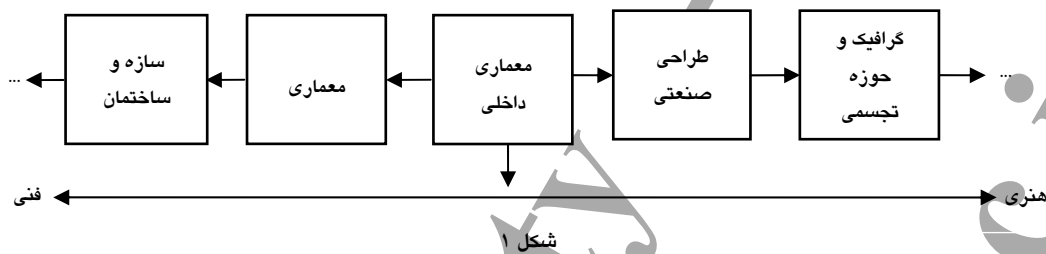
در مشخصات کلی برنامه معماری داخلی و در نقش و توانایی این رشته، مواردی از این دست دیده می‌شود:

- ۱- ایجاد امکانات لازم؛
- ۲- آشنایی با روش‌های تحقیق و کسب مهارت‌های لازم در این زمینه؛
- ۳- آشنایی با ابزارها و مصالح؛
- ۴- شناخت ویژگی‌های مبانی نظری و علمی معماری داخلی؛
- ۵- تربیت نیروی کارشناس و آگاه به مبانی علمی و نظری این هنر؛
- ۶- کسب توانایی‌های لازم در اجرای مراحل مختلف فعالیت‌های معماری؛
- ۷- کسب توانایی‌های لازم در تدریس معماری داخلی؛
- ۸- کسب مهارت در ارزیابی، ارزشیابی و کارشناسی آثار معماری داخلی؛
- ۹- توانایی دانش‌آموختگان در بررسی و تحلیل و شناخت، و نسبت آن با فرهنگ و تفکر حاکم در جامعه؛ و
- ۱۰- تواناسازی دانش‌آموختگان در همکاری با واحدهای دولتی و خصوصی.

به روشنی می‌توان گفت که در این اهداف، تربیت نیروی کارشناسی متخصص، هم برای عرصه فرهنگی و علمی و هم در عرصه عملی و اجرایی تأکید و توجه شده و شایان ذکر است که در این نگرش‌ها، توجه به فرهنگ و تفکر جامعه (موضوع بند ۹) رویکردی هویتی را در عرصه و چشم‌انداز این رشته بیان داشته است.^۲

نسبت «وجه فنی - هنری» معماری داخلی

فرایند معماری از یک جنبه، از آنجا که به ساخت و ساز در عرصه سه بعدی می پردازد و مکانی محدود و نسبتاً تعریف شده را برای زیست و یا بهره برداری طرح و اجرا می کند، در حوزه فنی و ساخت و ساز قرار می گیرد؛ اما از جنبه ای دیگر و از آن رو که با مفاهیم زیبایی شناختی و هنرمندانه سروکار می یابد، در عرصه هنری نیز حضور دارد. بدین ترتیب می توان گفت که قرارگیری رشته معماری داخلی در بین رشته ها ترتیب و مکانی را به خود اختصاص می دهد که از یک سو به رشته های فنی و مهندسی (و کمتر هنری) گرایش دارد و از جهتی دیگر به رشته های هنری (و کمتر فنی) مرتبط است (شکل ۱). این ترتیب و یا رده بندی دست کم جایگاه و نسبت مستقیم و نزدیک و یا غیرمستقیم و دور بعضی از رشته ها را با معماری داخلی تعیین و یا تثبیت می کند. این قرارگیری در دانشکده های مختلف و یا کشورهای مختلف، اگرچه ساختار مشابه و تا حدودی یکسان دارد ولی از نظر میزان نسبت با رشته ای دیگر و جنبه های فنی تا هنری، به طور طبیعی یکسان نیست.

به عبارتی دیگر، رشته های هم سو و یا مرتبط با معماری داخلی در نظام های آموزشی دانشگاه های دنیا متفاوت اند، به گونه ای که این رشته گاه با گرافیک، طراحی مد و یا بازاریابی ارائه می گردد.^۴

پیوند و ارتباط با دیگر رشته ها

معماری داخلی، چه در بستر آموزش و آکادمیک و چه در عرصه حرفه ای و بازار، پیوند و رابطه ای جدی و مؤثر با دیگر رشته های علمی و عملی دارد. این رشته، اگر چه در زمینه فنی و ساختمان و تأسیسات و سازه در مقایسه با معماری - پیوستگی کمتر و یا خاص تری دارد، ولی در همان حوزه تخصصی خود نیز دارای کمیت و کیفیت عمده ای است. شناخت معمار داخلی از سازه و کارکرد و توانایی های آن، به همان میزان که برای مهندس معمار در طراحی معماری مؤثر است، برای فضای داخلی و ایجاد نوآوری های هنری و فضایی برای معماری داخلی نیز با اهمیت و لازم است. از جانب دیگر، بی شک عرصه ارتباط معمار داخلی در زمینه های هنری نظیر گرافیک، مجسمه سازی، هنرهای سنتی و دستی، تلویزیون و سینما و تئاتر، بیشتر از عرصه و زمینه هنری است که معماری با آن سروکار می یابد. معماری داخلی از جهتی ارتباط علمی، طراحی و کاری وسیع با حوزه طراحی صنعتی دارد. بسیاری از تمرین های عملی و درس های دانشگاهی هدف و منظور مشابهی را در معماری داخلی و طراحی صنعتی دنبال می کنند و هر دو در جست و جوی آفرینش زیبایی و کارایی مناسب و شایسته هستند.

اما به غیر از ارتباط مستقیم علمی و یا حرفه ای معماری داخلی با رشته های پیش گفته، نوعی پیوستگی جدی و عمده با رشته های دیگر از جنبه نظری و علمی به چشم می خورد. دانش اقتصاد و علم بازرگانی، از وجوه لازم و انکارناپذیر برای آموخته های معماری داخلی است، به گونه ای که حتی

«بازاریابی» به بخش مهمی از صنعت معماری داخلی بدل گردیده است. به علاوه، طراحی در فضاهای داخلی، چه در عرصه مسکونی و چه در شاخه طراحی فضاهای تجاری، ارتباط و آموزش در رشته‌های روان‌شناسی، موسیقی، جامعه‌شناسی، مدیریت، شهرسازی، تاریخ و ادبیات و مانند اینها را برای دانش‌پژوهان معماری داخلی به نوعی مکمل بدل می‌سازد و آن را الزامی می‌کند.

معماری داخلی، پیوند نزدیک با معماری

معماری داخلی پیوند ناگسستنی با معماری دارد، و اینکه امروز از آن به عنوان رشته‌ای مستقل در نظام آموزشی جهان سخن به میان می‌آید، بدین منظور نیست که ماهیتی جدا از معماری دارد. دست‌کم، همان‌گونه که گفته شد، اشتراک در دروس و مبانی واحدهای درسی این موضوع را ثابت می‌کند. نگاهی به کلیه دوره‌های آموزشی، آکادمیک و آزاد معماری داخلی در کشورهای گوناگون مشخص می‌سازد که مدرسه‌های معماری داخلی هرگاه جنبه‌های صرفاً هنری را در آموزش و فراگیری دنبال کنند از مبانی دروس معماری دور می‌شوند و دانش‌آموختگان‌شان عمدتاً رنگ دکوراتور به خود می‌گیرند. دوره‌های آزاد^۱ معماری داخلی که بسیاری از مؤسسات آموزشی آن را به شکل آموزش حرفه‌ای دنبال می‌کنند، مبین این نظر است. اما زمانی که معماری داخلی به دنبال طراحی (دیزاین) و مرتبط با معماری آموزش داده شود، دانش‌آموخته آن بی‌تردید معمار هم هست، چرا که اصول و مبانی معماری در دروس پایه و تخصصی را آموخته است. برای همین است که بیشتر مؤسسات حرفه‌ای و مهندسان مشاور موفق، دیپارتمان و بخش جداگانه‌ای از فضای حرفه‌ای‌شان را به مهندسان و معماران داخلی اختصاص می‌دهند (همچون بخشی را که به مهندسان سازه، تأسیسات و مانند اینها اختصاص می‌دهند). بنابراین از همان آغاز پروژه‌ها، معماران داخلی در جریان طراحی و فرایند طراحی پروژه‌ها قرار می‌گیرند و بدیهی است که با دیدی همه‌جانبه به پروژه می‌نگرند و طبیعی است که این پیوند و همکاری زمانی موفقیت‌آمیز است که دوره‌های آموزشی و آکادمیک دانشگاه‌ها در معماری داخلی بر مبنای پیوند و هماهنگی و فراگیری اصول دروس معماری قرار گیرد. در نهایت اینکه معماران داخلی در آموزش دو جبهه معماری و معماری داخلی، به همان اندازه به رنگ‌شناسی، بافت، زیبایی‌شناسی، هنرهای سنتی، تجسمی، تاریخ هنر و نظایر اینها نیاز دارد که به اصول طراحی معماری، فرم، عملکرد، فضا، سازه، ایستایی و تاریخ معماری.

بستر مناسب توسعه آموزشی

رشته معماری داخلی در کدام دانشکده‌ها باید شکل بگیرد؛ و کدام مجموعه آموزشی در ارتقای کیفیت آموزشی و توانایی اجرای این رشته موفق‌تر خواهد بود؟

اگر نخست به واحدهای درسی این رشته توجه شود، نتایج روشنی از ویژگی‌های ساختاری دروس و بررسی آنها به دست خواهد آمد. معماری داخلی بیشترین ارتباط رشته‌ای را با معماری دارد. شباهت، پیوند و آمیختگی آن با رشته مادر خود، نخستین زمینه مناسب برای شکل‌گیری و توسعه رشته معماری داخلی در دانشکده معماری است. از طرف دیگر، وجود درس‌هایی که با حوزه‌های دیگر نظیر طراحی صنعتی، تجسمی، مرمت و نظایر اینها مرتبط‌اند، این نگرش را به دست می‌دهد که بهترین بستر مناسب برای این رشته، دانشکده‌ها و یا دانشگاه‌های هنری دارای کلیه دروس و رشته‌های هنری هستند. پس این نتیجه را می‌توان گرفت که وجود و تأسیس رشته معماری داخلی در دانشکده یا مؤسسه‌ای که نه رشته معماری دارد و نه رشته‌های هنری، موفقیت‌آمیز - یا دست کم چه بسا پر بار - نخواهد بود. همچنین اگر تأسیس این رشته در مجموعه‌ای آموزشی شکل بگیرد که رشته معماری را در خود داشته

باشد، می‌توان گفت که به اهداف خود خواهد رسید. اما بدیهی است که رشته معماری داخلی در مجموعه‌ای کاملاً موفق است که هم رشته معماری را داشته باشد و هم رشته‌های دیگر هنری را. استفاده از فضاهای آموزشی، استادان، کارگاه‌ها، کتابخانه تخصصی، امکانات و در نهایت افکار و اندیشه‌ها و تمرین‌ها و موضوعات آموزشی دیگر رشته‌ها بی‌تردید در شکل‌گیری و آموزش هر دانش‌آموخته معماری داخلی بسیار اثربخش است. بنابراین با توجه به این موارد و نیز شکل ۱، از لحاظ کمی و کیفی بهترین بازده در این رشته همانا ارتباط با دیگر رشته‌های هنری است. این پیوند بعداً در عمل و در بازار کار همیشگی و الزامی است.

برنامه‌ها و نظام‌های آموزشی

رشته معماری داخلی در جهان دوره پرتحوالی را گذرانده است. سال‌ها پیش تقریباً هیچ برنامه‌ای برای معماری داخلی کالج‌ها و یا دانشگاه‌ها وجود نداشت، لیکن کم‌کم این تغییر و تحول صورت گرفت و امروزه فرایند فعال و معتبری در برنامه، اصول، تمرین‌ها و آموزش‌های استاندارد به چشم می‌خورد ([www. Myinteriordecorator.com](http://www.Myinteriordecorator.com)). برنامه‌ها و رتبه‌بندی خاصی نیز در آموزش معماری داخلی در کشورهای مختلف وجود ندارد، اما مدارس و دانشکده‌هایی با روش‌ها و درجه‌بندی‌های رقابتی در آموزش و امکانات وجود دارند. برنامه آموزش معماری داخلی صرفاً واحدها و درس‌هایی را در بر می‌گیرد که برای آموختن و گذراندن دوره آموزشی است ولی اعتبار مدرسه نیز بسیار مهم است و اهمیت و اعتبار آن به برنامه، امکانات و شیوه آموزشی آن است (www. Interiordesignstudy.Com).

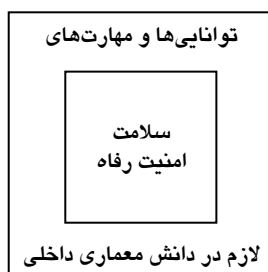
در آلمان به طور سنتی، معماری داخلی در دانشگاه‌های پلی‌تکنیک و یا دانشگاه‌های علوم کاربردی تدریس می‌شود و دوره کارشناسی (کاربردی) آن سه سال طول می‌کشد؛ اما به جهت هماهنگی با سیستم دانشگاهی و اعتبار مدرک بین‌المللی، این کشور به بازسازی ساختاری آن پرداخته است که به طور معمول دوره‌ای ۵ ساله را در بر می‌گیرد و این برنامه می‌تواند به طور مشترک با دیگر دانشگاه‌های سطح اروپا صورت پذیرد.

در بریتانیا پنجاه دانشگاه و کالج هنری وجود دارد که دوره‌های سه‌ساله دارند که در برخی از آنها در ادامه، یک دوره نسبتاً طولانی معماری داخلی وجود دارد. بسیاری از دوره‌های معماری داخلی در انگلستان، تقریباً تازه تأسیس‌اند، که این خود نشان از رشد و توسعه معماری داخلی در دنیای امروز دارد. در این میان برخی نیز به مانند دانشگاه کینگستون لندن دارای سابقه طولانی هستند. این دانشگاه هم‌اکنون به عنوان «مهد» یا «خانه» آموزش معماری داخلی در انگلستان شهرت دارد و تأثیری عمده و بااهمیت نیز در شکل‌گیری حرفه‌ای در این رشته در چهل سال اخیر در این کشور داشته است (www.interiordesignstudy.com).

معماری داخلی، حرفه‌ای چندوجهی است که در آن خلاقیت و ارائه راه‌حل‌های فنی بر مبنای ساختارهای کاربردی و به‌منظور دستیابی به محیط ساخته شده در فضایی داخلی است. این راه‌حل‌های کاربردی و اجرایی به بالا بردن سطح کیفیت زندگی، فرهنگ و آفرینش زیبایی می‌انجامد. معماری داخلی به‌طور کلی بایستی هماهنگ و با معماری و ظاهر بنا، محیط کالبدی، بافت اجتماعی و نیز با رعایت کدها و مقررات ملی و قانونی و تشویق به اصول پایداری زیست‌محیطی، مبتنی بر روش نظام‌مند (سیستماتیک) و نیز هماهنگ و برگرفته از تحقیق، مطالعه، تجزیه و تحلیل و تلفیقی از دانش و خلاقیت باشد (همان).

در برخی از دوره‌های معماری داخلی دیگر کشورها، در زمینه آموزش، اصرار بر یادگیری مهارت‌های تفکر خلاقانه، نقادانه و فنی دانشجویان قبل از ورود به حرفه معماری داخلی است و این

گسترده‌گی دوره‌ها در برنامه آموزش، بازتاب اهمیت دادن به زمینه‌های هنری و تدارک و آمادگی حرفه‌ای در حوزه طراحی است (همان). انجمن ملی صلاحیت معماری داخلی و یا به عبارتی نظام مهندسی معماری داخلی (NCIDQ) در اصول مسلم^۱ خود چنین دیاگرامی را دارد. این دیاگرام (شکل ۲) دو مجموعه و یا سطح کوچک و بزرگ دارد. مربع بزرگ یا بیرونی بیان همه جنبه‌ها و لزوم دانش معماری داخلی و تمرین‌های آن برای موفقیت و کسب مهارت‌ها و توانایی‌هاست. مربع داخلی و یا کوچک‌تر بیانگر مهارت‌ها و تمرین‌های معماری داخلی است که به سلامت، امنیت و رفاه در حوزه معماری داخلی می‌پردازد و در واقع آزمون این انجمن و یا نظام مهندسی به این بخش و یا هسته معماری داخلی تمرکز و توجه دارد.

شکل ۲

نگرش مقایسه‌ای آرایش و تدوین دروس

به نظر می‌رسد نظام مقایسه‌ای دروس در مقطع کارشناسی معماری داخلی، تفاوت‌ها و تشابهات نظام‌های آموزشی را بهتر پدیدار کند. در اینجا برنامه دروس این رشته در چند کشور و دانشگاه مختلف به همراه دروس مصوب رشته کارشناسی معماری داخلی در ایران آمده است.

الف) دروس دوره کارشناسی معماری داخلی (مصوبه برای تمامی دانشگاه‌ها) - ایران

جدول ۱. دروس پایه رشته معماری داخلی

نام درس	تعداد واحد	نام درس	تعداد واحد
مبانی معماری	۲	مبانی معماری داخلی	۲
هندسۀ مناظر و مرابا	۲	انسان طبیعت معماری داخلی	۲
انسان طبیعت و ارگونومی	۲	مقدمات طراحی معماری	۵
مقدمات طراحی معماری داخلی	۵	عکاسی (۱)	۲
عکاسی (۲)	۲	نمادشناسی	۲
هندسۀ کاربردی	۳	ریاضیات و آمار	۳
فرم و فضا	۲	جمع: ۳۴ واحد	

جدول ۲. دروس اصلی رشته معماری داخلی

نام درس	تعداد واحد	نام درس	تعداد واحد
آشنایی با تاریخ معماری	۲	آشنایی با تاریخ معماری تزئینی (ایران و جهان)	۲
آشنایی با معماری جهان اسلامی	۲	آشنایی با معماری تزئینی معاصر	۲
نظریه معماری داخلی (حقوقی و اخلاقی)	۲	متره و برآورد	۲
شناخت مواد و مصالح	۲	حجم‌شناسی و ماکت‌سازی	۳
تاریخ مبلمان	۲	باغ‌آزایی (ایران و جهان)	۲
محوطه‌سازی	۲	تنظیم شرایط محیطی (نور و صدا)	۲
تنظیم شرایط اقلیمی (تأسیسات مکانیکی)	۲	جمع: ۲۷ واحد	

جدول ۳. دروس تخصصی رشته معماری داخلی

نام درس	تعداد واحد	نام درس	تعداد واحد
بیان معماری	۳	بیان معماری داخلی (۱)	۳
بیان معماری داخلی (۲)	۳	طرح معماری داخلی (۱)	۳
طرح معماری داخلی (۲)	۳	طرح معماری داخلی (۳)	۳
اصول فنی ساختمان (۱)	۲	اصول فنی ساختمان (۲)	۲
طرح تغییر عملکرد معماری داخلی	۲	مرمت و نگهداری معماری داخلی	۲
عناصر مدولار و پیش ساخته	۲	مدیریت کارگاه	۲
مقررات معماری داخلی	۲	گرافیک معماری داخلی	۲
آشنایی با طراحی صنعتی	۲	جمع: ۳۹ واحد	

جدول ۴. دروس اختیاری و پیشنهادی رشته معماری داخلی

نام درس	تعداد واحد	نام درس	تعداد واحد
آشنایی با هنرهای سنتی ایران	۲	آشنایی با هنرهای معاصر ایران	۲
فلسفه هنر اسلامی	۲	روش تحقیق	۲
طرح اشیا در تمدن اسلامی	۲	کاربرد کامپیوتر در طراحی	۲
تاریخ هنر جهان	۲	تاریخ هنر ایران (قبل و بعد از اسلام)	۲
اصول نقاشی دیواری	۲	شناخت منسوجات	۲
جمع: ۲۰ واحد			

منبع: مصوبات و شرح دروس کارشناسی داخلی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نوع و تعداد واحدهای درسی «کارشناسی معماری داخلی»

میزان واحدهایی که برنامه و سرفصل دروس برای رشته معماری داخلی در مقطع کارشناسی آمده چنین است:

دروس عمومی	۲۱ واحد	دروس پایه	۳۴ واحد
دروس اصلی	۲۷ واحد	دروس تخصصی	۳۹ واحد
پایان نامه	۶ واحد	دروس اختیاری	۸ واحد (از جمع ۲۰ واحد)

تخلیص: نگارنده

جمع دروس برای گرفتن مدرک کارشناسی ۱۳۵ واحد است و می‌توان گفت که متوسط هر ترم ۱۷ واحد خواهد بود (چنانچه دوره تحصیل، ۸ نیم سال تحصیلی محسوب شود).

تعداد دروس معماری داخلی

تعداد درس‌های این مقطع در مقایسه با مقاطع مشابه نسبتاً بیشتر است و دلیل آن تنوع موضوعات علمی، کارگاهی و نظری و البته لازم و ضروری برای این رشته است. این تعداد بدین شرح‌اند:

- ۱- دروس عمومی: ۱۱ درس
- ۲- دروس پایه: ۱۳ درس

۳- دروس اصلی: ۱۳ درس

۴- دروس تخصصی: ۱۶ درس

۵- دروس اختیاری: ۴ درس (از جمع ۱۰ درس)

عمده درس‌های مذکور به شکل ۲ واحدی تعریف شده‌اند.

همان‌گونه که در جداول دروس اصلی، پایه و تخصصی مشاهده می‌شود (در اینجا جدول دروس عمومی نیامده است)، گستردگی و تعدد دروس حاکی از نگرش همه‌جانبه به این تخصص فنی و هنری است. اگرچه پیاده کردن و اجرای این دروس با کیفیتی درخور انتظار کمی سخت به نظر می‌رسد، اما بی‌گمان در دانشگاه‌های معتبر و با سابقه و دارای امکانات، به نحو مطلوبی اجراشدنی است.

ب) دروس دوره کارشناسی معماری داخلی - مدرسه معماری سن‌دیه‌گو - کالیفرنیا - امریکا

جدول ۱. دروس اصلی و تخصصی (courses for interior design major)

نام درس	
Introduction to interior design	مقدمات معماری داخلی
Elements of design 1	عناصر طراحی ۱
Elements of design 2	عناصر طراحی ۲
Drawing and composition	ترکیب و ترسیم
Architectural drafting 1	نقشه‌کشی معماری ۱
Architectural drafting 2	نقشه‌کشی معماری ۲
Color theory and Application	تئوری و کاربرد رنگ
Textiles	بافت
Perspective / Rendering	پرسپکتیو و راندو
Quick sketching	اسکیس (سریع)
Interior design 1	طراحی معماری ۱
Interior design 2	طراحی معماری ۲
Interior design 3	طراحی معماری ۳
Interior design 4	طراحی معماری ۴
Interior design 5	طراحی معماری ۵
Ideas in Art and Architecture	ایده‌پردازی در هنر و معماری
Environmental Psychology	روان‌شناسی محیطی
Lighting Design	طراحی نور
Computer Aided design 1	اتو کد ۱
Computer Aided design 2	اتو کد ۲
Computer Aided design 3	اتو کد ۳
Digital presentation	ارائه و اجرای کامپیوتری
History of interiors	تاریخ طراحی‌های داخلی
20 th Century Architecture	معماری قرن بیستم
Building Systems	سیستم‌های ساختمانی
Material and Applications	کاربرد مواد و مصالح
Buildings Codes and standards	مقررات ملی ساختمان (استانداردها و کدها)
Senior Project	پروژه اجرایی (سال آخر)
Portfolio and Presentation Techniques	تکنیک‌های ارائه و پورت فولیو
Business Practices	روش‌های تجارت و بازاریابی
Intership	کارآموزی
Future Design	طراحی برای آینده

منبع: www.Disd.edu

جدول ۲. دروس آموزشی عمومی معماری داخلی (Courses for General Education)

نام درس	
English Composition	زبان تخصصی (نوشتاری)
Oral Communication	مهارت های ارتباطی
Critical Thinking	روش های نقد و تحلیل
Philosophy and Values	حکمت و ارزش ها
World Literature	ادب و هنر جهان
Environmental Studies	مطالعات محیطی
Cultural Anthropology	مردم شناسی فرهنگی

جدول ۳. دروس اختیاری معماری داخلی (Interior design Elective Courses)

نام درس	
The Creative Process	فرایند ابتکار و خلاقیت
Kitchen and Bath Design	طراحی حمام و آشپزخانه
Sustainable Environments	محیط های پایدار
Advanced Presentation Skills	مهارت های ارائه (پیشرفته)
CAD	اتو کد و ترسیمات کامپیوتری (پیشرفته)
Building Information Modeling (BIM)	مدل سازی اطلاعات ساختمان (BIM)

جدول ۴. دروس اختیاری عمومی (General Education Elective Courses)

نام درس	
Introduction to Oceanography	مقدمه ای بر اقیانوس نگاری
Physical Geography	جغرافیای طبیعی
History of Modern Art	تاریخ هنر مدرن
Mythology	اسطوره شناسی
History: 1865 to the present	تاریخ کشور
World Politics	سیاست های جهانی
Developmental Psychology	روان شناسی توسعه و رشد

اما در مدرسه فرسنو (دانشگاه ایالتی کالیفرنیا) نظام دروس به گونه ای دیگر است. در اینجا دروس هنر (که ظاهراً برای تمام رشته های هنری ارائه می شود) بخشی از واحدهای لازم و اجباری معماری داخلی است:

پ) دوره کارشناسی معماری داخلی دپارتمان هنر و طراحی دانشگاه ایالتی کالیفرنیا -
فرسنو - امریکا

جدول ۱. نسبت و میزان واحدهای حوزه درسی

حوزه درسی	کل واحدها	میزان واحدهای اجباری
دروس اصلی هنر و طراحی	۸۲ واحد	۱۵ واحد
دروس تخصصی معماری داخلی		۶۷ واحد
دروس عمومی معماری داخلی (غیرتخصصی)	۵۱ واحد	۵۱ واحد
		جمع واحدهای اجباری ۱۳۳ واحد

منبع: www.Csufresno.edu

جدول ۲. دروس اصلی و تخصصی معماری داخلی

نام درس	تعداد واحد
Drafting and Interior Design	۳
Visualization and Illustration	۳
Introduction to Interior Design	۳
Residential Interior Design	۳
Interior Graphics	۳
Basic Building and Mechanical systems and codes	۳
Design Presentation Techniques	۳
Space Planning	۳
Interior Design Tours	۳
Auto CAD	۳
Interior Lighting	۳
Interior Design Material and specifications	۴
Professional Interior Design Practices	۳
Restoration and preservation	۳
Contemporary Furniture and Millwork	۳
Interior Architectural Graphics and Models	۳
Advanced Residential Interior Design	۳
Healthcare Interior design	۳
Advanced commercial Interior Design 1	۳
History of Interiors and Architecture	۴
Interior Design Practicum	۳
Independent study	حداکثر ۶

ت) دروس دوره کارشناسی معماری داخلی - دانشگاه لیم کوک وینگ - مالزی

نام درس			
Interior Design 1	طراحی معماری داخلی ۱	نیمسال اول تحصیلی	سال اول
Building Technology 1	فناوری (تکنولوژی) ساختمان ۱		
Architecture and Culture 1	معماری و فرهنگ ۱		
Building Science 1	علم ساختمان ۱		
Design Communication 1	مهارت‌های ارتباطی در طراحی ۱		
Communication Principles	اصول برقراری ارتباط		
Interior Design 2	طراحی معماری داخلی ۲	نیمسال دوم تحصیلی	سال دوم
Building Technology 2	فناوری (تکنولوژی) ساختمان ۲		
Architecture and Culture 2	معماری و فرهنگ ۲		
Ecologically sustainable Design	طراحی پایدار (اکولوژی)		
Design Communication 2	مهارت‌های ارتباطی در طراحی ۲		
Future Design Workshop	طراحی برای آینده (کارگاه آموزشی)		
Islamic/moral studies	مطالعات معنوی - اسلامی		
Interior Design 3	طراحی معماری داخلی ۳	نیمسال سوم تحصیلی	سال سوم
ID Technology 1	فناوری (تکنولوژی) معماری داخلی ۱		
Architecture and Culture 3	معماری و فرهنگ ۳		
Practice professional 1	مهارت‌های حرفه‌ای ۱		
Design Communication 3	مهارت‌های ارتباطی در طراحی ۳		
Malaysian Studies	مطالعات در مورد مالزی		
ID Thesis Design	طرح پایان‌نامه معماری داخلی	نیمسال چهارم تحصیلی	سال چهارم
ID Technology 2	فناوری (تکنولوژی) معماری داخلی ۲		
Architecture and Culture 4	معماری و فرهنگ ۴		
Practice professional 2	مهارت‌های حرفه‌ای ۲		
Color theory and texture	بافت و تئوری رنگ		
Practicum Experience	کارآموزی		
IA Technical Studies 1	دروس فنی معماری داخلی ۱	نیمسال پنجم تحصیلی	سال سوم
Building Science 2	علم ساختمان ۲		
20th Century Developments Interiors	تاریخ توسعه معماری داخلی در قرن بیستم		
Interior Architecture 1	معماری داخلی ۱		
UA Technical studies 2	دروس فنی معماری داخلی ۲		
Building science	علم ساختمان ۳		
Building Contracts	قراردادها و پیمان‌های پروژه‌های ساختمانی	نیمسال ششم تحصیلی	سال سوم
Elective	درس اختیاری		
Interior Architecture 2	معماری داخلی ۲		
IA project Research and Development	مطالعات و توسعه پروژه معماری داخلی		
Architectural law	حقوق در معماری		
Interior Architecture practice	پروژه معماری داخلی		
Interior Architecture Dissertation	رساله پایان‌نامه معماری داخلی	نیمسال هفتم تحصیلی	سال چهارم
Design Career Strategies	راهبردهای زمان طراحی		
Interior Architecture management	مدیریت در معماری داخلی		
		نیمسال هشتم تحصیلی	

در این مطالعه تطبیقی، برنامه بسیاری از دانشگاه‌های دیگر کشور دیده شده، اما به دلیل تشابه و تکرار و فضای محدود مقاله تنها به این چند نمونه اکتفا شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، میزان مشترکات و شباهت دروس در حجم گسترده‌ای از دروس قابل مشاهده است.^۴ اما می‌توان موارد متفاوت را، که حاکی از رویکردهای ویژه در آموزش و یا براساس نیازهای آینده جامعه حرفه‌ای است، در مجموعه دوره‌های کارشناسی یاد شده، بدین شرح بیان کرد:

۱. از آنجا که معماری داخلی در دو شاخه حرفه‌ای فضاهای مسکونی و فضاهای تجاری بازار کار دارد، برخی از دروس آموزشی دانشگاه‌ها به طور تخصصی چنین گرایش و شاخه‌بندی را نیز رعایت کرده‌اند.

۲. توجه ویژه به دروس بین رشته‌ای و یا علوم مکمل در بعضی از دوره‌های مذکور دیده شده است. این رویکردها نیز مشخص می‌کند که کدام دانشگاه به علوم هنری مرتبط گرایش دارد، و کدام به علوم رفتاری، محیطی و یا فرهنگی.

۳. توجه خاص به تدریس، آموزش و استفاده از امکانات و نرم‌افزارهای رایانه‌ای، که در برخی از دانشگاه‌ها شکل پیشرفته آن هم ارائه می‌شود، و در برخی دیگر چندان توجهی از نظر لزوم ارائه آن به شکل واحد درسی نشده است.

۴. ارائه دروسی نظیر استانداردها و کدها (که در واقع بخشی از مقررات ملی ساختمان است) برای اکثر دوره‌های کارشناسی از ضروریات است. این دروس مثلاً در آموزش دانشجویی معماری داخلی ایران در نظر گرفته نشده‌اند.

۵. در اینجا تعریف دروس عمومی متفاوت است. دروس عمومی در دیگر کشورها بیشتر به معنای دروس غیرتخصصی و یا غیراصولی معنی می‌شود، ولی ارتباط بین رشته‌ای برای آنها وجود دارد؛ اما در برخی از کشورها (مانند ایران) دروس عمومی، در واقع همان دروس غیرتخصصی است که حضور عام برای همه رشته‌ها و همه دانشگاه‌ها دارد. در اینجا می‌توان گفت که برای گروه اول میدان بیشتری برای تحصیل دروس اختیاری - و البته مرتبط با رشته - وجود دارد تا گروه دوم.

کارشناسی ارشد معماری داخلی و وضعیت فعلی در کشور

اکنون دو دانشگاه معتبر داخلی اقدام به پذیرش دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد معماری داخلی می‌کنند^۱ و این دانشجویان به‌طور معمول از رشته معماری (کارشناسی) وارد این دوره می‌شوند و به جهت اعتبار این دانشگاه‌ها و نیز محدود بودن این مقطع به این دو دانشگاه، داوطلبانی توانایی ورود را دارند که هم ساعی و کوشا بوده و هم علاقه‌مند به رشته معماری داخلی باشند. از طرف دیگر، هم‌اکنون در مقطع کارشناسی معماری داخلی، تنها چند مؤسسه غیرانتفاعی^{۱۱} (و نه دانشگاه‌های دیگر) فعال‌اند که اولین دانشجویان برخی از آنها در آستانه فارغ‌التحصیلی دوره کارشناسی و آمادگی برای ورود به دوره کارشناسی ارشد هستند. بنابراین می‌توان گفت که برای ورود به مقطع کارشناسی ارشد معماری داخلی، دو گروه عمده با یکدیگر به رقابت می‌پردازند: یا دانشجویان کارشناسی معماری کوشا و علاقه‌مند به معماری داخلی، و یا دانشجویان کارشناسی معماری داخلی از این چند مؤسسه. این دو طیف ورودی به این مقطع ارشد، اصولاً دو ضعف یا اشکال را با خود دارند:

نخست، برای دانشجویان داوطلب از مقطع کارشناسی معماری، از آن جهت که دوره کارشناسی خود را در رشته معماری داخلی نگذرانده‌اند و به شکل نهادینه این رشته را طی نکرده‌اند (و طبیعی هم بوده

است، چون مقطع کارشناسی معماری داخلی در دانشگاه‌ها و در دهه اخیر به‌طور وسیع و فعال وجود نداشته است) در مقطع کارشناسی ارشد معماری داخلی (و البته نسبتاً کوتاه این دوره) چندان فرصت تطبیق، تحقیق و تجربه معماری داخلی را به دست نمی‌آورند؛ و چه‌بسا هنگامی که در این مقطع فارغ‌التحصیل می‌شوند، اگرچه خود را هم دانش‌آموخته معماری می‌دانند و هم متخصص معماری داخلی، ولی چندان احساس خبرگی و تبحر (دست کم در یکی از آن دو) نمی‌کنند. در واقع این مقطع برای آنها نوعی دوره آموزش تکمیلی محسوب می‌شود، و نه دوره کارآمد و شیفتگی در معماری داخلی.

دوم، برای دانشجویان داوطلب از مقطع کارشناسی معماری داخلی، از آن رو که وارد دوره ارشدی می‌شوند که همان رشته دوران کارشناسی است، نکته مثبتی است؛ اما چنانچه دوره کارشناسی آنها توانایی و پویایی آموزشی کافی و کارآمدی نداشته باشد و آنچه که لازمه تخصص و مهارت این دوره است (اعم از هیئت علمی متخصص، فضای آموزشی کارگاه‌های تخصصی، تمرین‌های عملی سخت و نتیجه‌بخش، محوریت داشتن عملی و کارگاهی تا آموزش صرفاً نظری و جز آن) وجود نداشته باشد و یا به شکل کم‌رنگی ارائه گردد، بدیهی است امکان پیوستن فارغ‌التحصیلان این دوره به آن دو دانشگاه معتبر و رقابت با دیگر دانش‌آموختگان از رشته معماری (که از آن صحبت شد) ضعیف و یا ناممکن می‌شود و چه‌بسا به مراتب حضور این دانش‌آموختگان کارشناس معماری داخلی، در مقطع کارشناسی ارشد معماری داخلی کمتر مشاهده شود.^{۱۲}

بنابراین با توجه به این دو اشکال که برای این دو گروه عمده گفته شد، راه‌حل چیست و چگونه می‌توان این خلأ را پر کرد و چطور در نهایت انتظار داشت آن تعداد که از مقطع ارشد معماری داخلی بیرون می‌آیند، رضایت و شایستگی، کیفیت، قابلیت و مهم‌تر از همه تخصصی ناب و مورد نیاز جامعه را همراه داشته باشند.

رویکرد و نگرش معماری داخلی (نگرش هویتی)

معماری به‌عنوان فن و هنری متعالی، جایگاهی ویژه در تاریخ ایران دارد و پیشینه آن در دوره‌های مختلف به ویژه در دوره‌های اسلامی این هویت و ماهیت منحصر به فرد را بازگو می‌کند. بی‌تردید معماری داخلی نیز دارای چنین قدمت، قدرت، هویت و ارزش‌هایی است که در بطن معماری و تاریخ ارزشمند آن نهفته است. امروزه معماری داخلی، همچون دیگر رشته‌ها به شاخه‌ای تخصصی در علوم آکادمیک تبدیل شده است و عرصه عملی و کاربردی آن بیانگر این موضوع است.

در سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور به‌روشنی به لزوم توجه و بازبینی هویت معماری ایرانی و اسلامی اشاره شده است. بنابراین چنین رویکردی می‌تواند مبنای نگرش مناسبی برای برنامه‌ریزی در این زمینه باشد. هنگامی که این برنامه توسعه‌پایدار معماری و شهرسازی، به تناسب با مقتضیات فرهنگی و تاریخی و متکی بر ارزش‌های ایرانی - اسلامی، همگامی در بهره‌وری از دانش روز در عرصه معماری و نیز سیمای شهری هماهنگ و متناسب با فرهنگ ملی اشاره دارد، طبیعی و الزامی است که رویکرد و شکل‌گیری مجدد معماری داخلی نیز می‌تواند براساس برنامه‌ریزی صحیح و حساب شده و با رویکردی متناسب با چشم‌انداز هویت معماری داخلی باشد.

اگر امروز بخواهیم تاریخچه معماری داخلی ایران را تدوین کنیم - که تاکنون چنین طبقه‌بندی عنوانی انجام نشده است - بخش عظیمی از معماری ایرانی و معماری اسلامی را در بر خواهد گرفت. پیشینه تاریخی معماری داخلی در تمام فضاها و بناهای قدیمی جایگاهی ممتاز و مشخص داشته است. در آثار

گذشته معماری ایران، تمام آذین‌ها، نقوش، طرح‌های اسلیمی، کاشیکاری‌ها، خطاطی‌ها، گچبری‌ها، آجرکاری‌های تزئینی و نیز بخاری‌ها، چنان است که مجموعه تحقیقی و نوشتار تاریخی مفصلی را می‌توان به تدوین درآورد. اگر امروز تمثیل معماران و طراحان داخلی در فضاها و مکان‌های معماری ایرانی و اسلامی قدیم جست‌وجو شود، تمامی کاشیکارها، گچبرها، طاق‌بندها، در و پنجره‌سازها، مشبک و منبت‌کار و آجرکارهای تزئینی و بسیاری از صنعتگران ساختمانی گذشته در زمره معماران داخلی قرار می‌گیرند (کیانی، ۱۳۸۶، ۴). همین دیدگاه، زمینه‌ای مناسب را برای بنیاد نهادن مجدد رشته‌های منطبق با هویت معماری ارزشمند گذشته ایجاد می‌کند تا با هماهنگی، تلفیق، تکمیل و ترکیب آن با هنر معماری داخلی مدرن امروز که برآورده‌کننده نیازهای امروز در فضاها و گوناگون معماری داخلی است، عرصه‌ای هدفمند را ایجاد کند.

آینده معماری داخلی و نیازهای جامعه

تعطیل و تأخیر در تأسیس مجدد کارشناسی معماری داخلی و عدم پذیرش دانشجو در دهه‌های اخیر، جامعه معماری داخلی را به نوعی به انزوا کشانده است. از طرفی، همان‌گونه که گفته شد، دانش‌آموختگان ارشد در گرایش معماری داخلی چندان حضور مستقل و دفاع موفقی را برای این حرفه به‌طور طبیعی نخواهد داشت. به نظر می‌رسد که رشد این رشته و شکوفایی این حرفه زمانی رخ خواهد داد که دانش‌آموختگانی خاص در این رشته تربیت گردند و وارد جامعه حرفه‌ای شوند.

پیش‌بینی می‌شود که رشد استخدام و اشتغال طراحان و معماران داخلی در طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ رشدی برابر با ۱۹ درصد داشته باشد و این خود رشد سریع‌تری در مقایسه با متوسط رشد دیگر مشاغل و حرفه‌هاست. این رشد باعث می‌شود که رقابت جدی حاصل آید و افراد مستعد و خلاق جذب این رشته و حرفه گردند (www.Bls.gov).

آمارها نشان می‌دهد که در ایالات متحد از ۷۱۷۰۰ شغل معماری داخلی، حدود ۳۰ درصد به معماران داخلی در خدمات طراحی تخصصی (معماری داخلی) اختصاص داشته است. علاوه بر این، ۱۴ درصد از طراحان داخلی به ارائه خدمات طراحی در معماری و معماری منظر مشغول بوده‌اند و ۹ درصد نیز در خدمات و تجهیز منازل مسکونی و فروشگاه‌ها اشتغال داشته‌اند. باقی این طراحان به شکل کارهای ستادی (کارمندان حقوق‌بگیر و معماران داخلی) و یا به شغل دیگری مشغول بوده‌اند (همان).

معماری داخلی، امروزه به‌طور فزاینده‌ای در سه زمینه با اهمیت و ارزشمند دنیای معماری داخلی فعال درگیر است: طراحی ارگونومیک، طراحی برای سالمندان، و طراحی سبز (زیست‌محیطی). طراحی ارگونومیک شامل طراحی فضای کار و مبلمان است، با تأکید بر استقرار و کیفیت و عملکرد مناسب و تطبیق لازم برای بهترین حالت استفاده انسان از آن. طراحی سبز شامل انتخاب مبل و فرش و دیگر امکانات و فضای داخلی برای افراد مسن و معلول است. طراحی سبز شامل انتخاب مواد و مصالحی که با انرژی بهینه و سایر منابع تجزیه‌پذیر ساخته شده باشند (همان).

تا چندین دهه پیش، معماری داخلی، بیش از آنکه دانش و معرفتی زیبایی‌شناسانه در فضاها و محیط‌های انسانی و شهری محسوب شود، به عنوان هنر تجاری و یا حرفه‌ای آرایش فضا قلمداد می‌گشت. این تصویری کلی و در عین حال معین از این رشته یا حرفه بود و حتی در برخی از دانشگاه‌های پیشرفته جزو رشته‌های دانشکده‌های اقتصاد به حساب می‌آمد. از اوایل قرن بیستم به بعد آموزش طراحی و معماری داخلی و به‌طور کلی آنچه که در فضا و محیط‌های داخلی از آن به عنوان

«دکوراسیون» نام برده می‌شود، در زمره تعاملی بود که بین هنرهای زیبا، اقتصاد و معماری صورت می‌گرفت (Piotrowsky, 2009, 209).

در عرصه معماری داخلی امروز، معماران و طراحان داخلی از یک طرف تلاش دارند خود را از دکوراتورها جدا بدانند و از طرف دیگر نگرشی مستقل از معماران دارند. معماران داخلی به‌رغم توانایی‌هایی که در عرصه طراحی و صنعت به دست آورده‌اند، احساس می‌کنند که از سوی معماران بی‌اهمیت و ناچیز شمرده می‌شوند، ضمن آنکه همواره خواهان ایجاد حق کار مساوی، تمایزشان از دکوراتورهای تحصیل‌نکرده و سطح پایین و نیز به دست آوردن احترام از طرف تخصص‌های مرتبط با حرفه آنها هستند (فردریش، ۱۳۸۶، ۲۶).

«روبرت ایوی» می‌گوید: آموزش معماری از جوانی با وسواس و دقت فراوانی بر سلامتی و امنیت زندگی انسان‌ها تمرکز دارد، همچون مهندسی سازه و دیگر علوم و تخصص‌های ساختمانی و نیز استانداردها. معماران تمایل دارند که در تمام مشکلات وسایل طراحی مؤثر باشند و دخالت داشته باشند و این نه فقط شامل موارد داخلی است بلکه با ساخت و در تمام مشکلات وسایل طراحی مؤثر باشند و دخالت داشته باشند و این نه فقط شامل موارد داخلی است بلکه با ساخت و سیستم‌های ساختمانی، پیوند و رابطه داخل و خارج ساختمان، شرایط و موارد محیط طبیعی و یا محیط مصنوع ساخت دست انسان نیز سروکار می‌یابد. اما معماران داخلی می‌توانند شرایطی را ایجاد کنند که با دیگر تخصص‌های طراحی سازگار شوند. طراحان داخلی در تمام مقوله‌های طراحی دوشادوش معماران درگیر نیستند و همان‌طور که مدافع کاربرد استفاده‌کننده نهایی از ساختمان هستند و «به بعد چهارم حساس‌اند»، جزء اولین افرادی هستند که در فرایند طراحی قرار می‌گیرند. معماران داخلی همان‌گونه که به کیفیت فضای داخلی علاقه دارند، با کیفیات زندگی و نحوه عملکرد کاربران (و نه صرفاً عملکرد ساختمان) مرتبط‌اند.^{۱۴}

طراحی و معماری داخلی، همانند معماری به صورت ترکیبی از فعالیت کارگاهی و دانشگاهی تدریس می‌شود. معماری میراث کهنی دارد که همزمان، هم معماری و هم هنر و صنعت را شخصیت‌پردازی می‌کند. اما برنامه‌های آموزش معماری داخلی علاوه بر آموزش طراحی، بستری گسترده از عوامل انسانی، مصالح و سیستم‌ها، استانداردها و آیین‌نامه‌ها و نیز بازاریابی و قراردادهای ایجاد می‌کند. در این میان عوامل و تجربیات انسانی موضوعی است وسیع، شامل تاریخ، فرهنگ، روان‌شناسی، فیزیولوژی، نظریه‌های سازمان‌دهی و همراه با مواردی نظیر نورپردازی، تئوری رنگ، آکوستیک و ارگونومی که از این نظر تفاوت عمده‌ای با عرصه معماری دارد (فردریش، ۱۳۸۶، ۲۶).

معماری داخلی تخصصی است که اکنون نیرو و همت خود را سازماندهی می‌کند تا به رسمی شدن دست یابد. معماری داخلی در قیاس با معماری دوران کودکی خود را می‌گذراند اما احساس این حق که امنیت و استقلال مرزهای متخصصان حفظ شود خود به خود به تقویت آموزش و تربیت طراحان و معماری داخلی کمک می‌کند. آینده تخصص این رشته روشن است و از روش‌های آن آموزش سخت و برنامه آموزشی تخصصی وسیع چهارساله در سطح کارشناسی است (Friedrichs, 2002, 40). برای طراحی فضای مناسب، طراحان و معماران داخلی همچون انسان‌شناسان، همواره باید بین گذشته و آینده و میان فرهنگ و نظریه‌های علمی گوناگون در تلاش و تکاپو باشند و در این صورت است که طراحی و معماری داخلی به عنوان هنری آزاد که علوم مختلف را به سایر عناصر فرهنگی مرتبط می‌کند به حساب و ارزش می‌آید و این امر امروزه به شکل سریع در شرکت‌های طراحی زیربنایی و سایر حوزه‌های تخصصی که در فرایند طراحی به آنها می‌پردازند مورد توجه قرار گرفته است (Coleman, 2002).

AR

پیشنهادهای عملی

اکنون پس از بررسی مقایسه‌ای و نکات شاخص که در جهت ارائه برنامه کارشناسی معماری داخلی برداشت گردید، شایسته است چند پیشنهاد اجرایی به منظور عملی کردن این برنامه ذکر گردد.

الف) برنامه آماده‌سازی و راه‌اندازی رشته

شایسته است که این مقوله، برای مجموعه‌ای که قصد انجام آن را دارد به عنوان طرحی عملیاتی (و ترجیحاً بر مبنای طرح مطالعاتی) دیده شود. برنامه‌ریزی‌های زیر می‌تواند این مسیر را هموارتر سازد:

۱. تشکیل تیم مطالعاتی و اجرایی (به سرپرستی مسئول رشته)؛
۲. تشکیل نشست‌های لازم برای این موضوع و دعوت از متخصصان ذی‌ربط و یا مرتبط؛
۳. استفاده از تجربیات این رشته در دیگر دانشگاه‌ها؛
۴. تعیین رویکرد و تبیین نگرش علمی - آموزش این رشته (ن.ک. بند «ج» در همین بخش مقاله)؛
۵. بازخوانی شرح دروس کارشناسی معماری داخلی (مصوب) و تفسیر با جزئیات بیشتر به منظور آرایش دروس و تمرین‌ها و مصداق‌ها؛
۶. بررسی و تعیین و انتخاب استادان هر درس (ن.ک. بند «ب» در همین بخش مقاله)؛
۷. آماده‌سازی حداقل کارگاه‌های لازم (فلز، پلاستیک و چوب و جز آن) و تعیین امکانات و دیگر فضاهای تئوری و آتلیه‌ای؛ و
۸. تدوین برنامه‌های کمک آموزشی و ترسیم چشم‌انداز آینده (انتشارات، تألیف، ترجمه، نمایشگاه، کارگاه آموزشی سخنرانی).

ب) بهره‌گیری آموزشی از استادان و متخصصان سایر رشته‌ها

رشته معماری داخلی، تنوع گسترده‌ای در جنس دروس دارد و این دروس به شکل تخصصی به برخی از رشته‌ها و دانشکده‌های دیگر مرتبط می‌گردد. طبیعت این رشته ایجاب می‌کند که برای آموزش در تربیت کارشناس در سطح عالی از استادان و متخصصان دیگر رشته‌ها بهره‌مند شد و بتوان در تدریس، تمامی وجوه فنی، مهندسی و هنری آن را در نظر گرفت. با بررسی جداول دروس (به غیر از دروس عمومی) از رشته‌های مختلف (و از جمله خود رشته معماری داخلی) می‌توان بدین شکل برای مقطع کارشناسی مصوب استفاده کرد:

ب - ۱) استادان و متخصصان معماری داخلی (و نیز استادان معماری) برای دروس

مبانی معماری داخلی (۲) - انسان، طبیعت، معماری داخلی (۲)، مقدمات طراحی معماری داخلی (۵)،
 آشنایی با تاریخ معماری تزئینی (ایران و جهان) (۲) - آشنایی با معماری تزئینی معاصر (ایران و جهان)
 (۲) - تئوری معماری داخلی (حقوقی و اخلاقی) (۲) - تاریخ مبلمان (۲) - بیان معماری داخلی یک (۳) - بیان
 معماری داخلی دو (۳) - طرح معماری داخلی یک (۳) - طرح معماری داخلی دو (۳) - طرح معماری داخلی
 سه (۳) - تغییر عملکرد معماری داخلی (۲) - مرمت و نگهداری معماری داخلی (۲) - مقررات معماری
 داخلی (۲) - مقررات معماری داخلی (۲)

ب - ۲) استادان و متخصصان معماری (و نیز معماری منظر یا شهرسازی) برای دروس

مبانی معماری (۲) - هندسه مناظر و مزایا (۲) - هندسه کاربری (۳) - ریاضیات و آمار (۳) - فرم و

فضا (۲) - مقدمات طراحی معماری (۲) - آشنایی با تاریخ معماری (۲) - آشنایی با معماری جهان اسلامی (۲) - متره و برآورد (۲) - شناخت مواد و مصالح (۲) - حجم‌شناسی و ماکت‌سازی (۳) - باغ‌آرایی (ایران و جهان) (۲) - محوطه‌سازی (۲) - تنظیم شرایط محیطی (نور و صدا) (۲) - تنظیم شرایط اقلیمی (تأسیسات مکانیکی) (۲) - بیان معماری (۳) - طرح معماری (رولوه) (۳) - اصول فنی ساختمان یک (۲) - اصول فنی ساختمان دو (۲) - عناصر مدولار و پیش‌ساخته (۲) - مدیریت کارگاه (۲) - گرافیک معماری داخلی (۲) - روش تحقیق (۲) - کاربرد کامپیوتر در طراحی (۲)

ب - ۳) استادان و متخصصان هنرهای تجسمی و هنرهای کاربردی برای درس

انسان، طبیعت و ارگونومی (۲) - عکاسی یک (۲) - عکاسی دو (۲) - نمادشناسی (۲) - گرافیک معماری داخلی (۲) - آشنایی با طراحی صنعتی (۲) - آشنایی با هنرهای سنتی (۲) - آشنایی با هنرهای معاصر ایران (۲) - فلسفه هنر اسلامی (۲) - طرح اشیا در تمدن اسلامی (۲) - تاریخ هنر جهان (۲) - تاریخ هنر ایران (قبل و بعد از اسلام) (۲) - اصول نقاشی دیواری (۲) - شناخت منسوجات (۲)

نتیجه‌گیری

معماری داخلی رشته‌ای پویا و فعال در عرصه آموزش جهانی است. وجود دوره‌های آموزشی آن، چه به صورت مدرسه‌ای و چه به شکل دانشگاهی در بیشتر کشورهای دنیا حاکی از رشد و توسعه این تخصص و نیز نیاز جامعه در هر زمینه‌ای است.

حاصل این نوشتار تحقیقی و مطالعه‌ای، لزوماً در جهت تأکید و تقویت دوره کارشناسی آن برای نظام آموزشی کشور است. اکنون در پایان این مقاله، موارد زیر را می‌توان به عنوان نتیجه بیان کرد:

- دوره‌های کوتاه‌مدت و کاربردی خارج از نظام دانشگاهی که عمدتاً شکل آموزش دکوراسیون داخلی را دارند و نیز توسعه کارشناسی ارشد این رشته (که عمدتاً از رشته معماری پذیرش می‌گیرد) لزوماً نمی‌تواند متخصص معماری داخلی را پرورش دهد. این رشته نیاز مبرم به توسعه و گسترش مقطع کارشناسی دارد و در واقع از همان آغاز در دانشگاه به شکل رشته‌ای مستقل عمل می‌کند.
- توسعه و تقویت و کارایی این رشته در این مقطع، تحقیقاً در دانشگاه‌های معتبر و باسابقه و نیز دارای امکانات مناسب کارگاهی و دانشگاهی ثمربخش خواهد بود. بیدیهی است دانشکده‌هایی که رشته‌های معماری و رسته‌های هنری را در نظام آموزشی خود داشته باشند در شکل‌گیری و رشد و پویایی این رشته تأثیر کیفی و شایسته‌ای دارند.
- آنچه در تعریف و توانایی‌های این رشته (برای نظام آموزشی کشور) آمده است، مبنا و معیار مناسبی است که زمینه را برای پرورش دانش‌آموختگان در آینده و برای تربیت کارشناس حرفه‌ای، تعلیم و تدریس، نیروی مورد نیاز جامعه و بخش‌های دولتی و خصوصی و کارشناسی آگاه و پژوهشگر آماده می‌کند. زمانی که این نگرش برای این رشته تدوین شده است، تأخیر در اجرای عملیاتی آن معنایی ندارد.
- جنبه‌ای مهم از معماری داخلی، خلق زیبایی، نوآوری، تفکر خلاقانه و آفرینش فضاهای زیباست. بی‌تردید وجود و حضور چنین اندیشه‌های عملی و کاربردی، سلیقه و معیار زیبایی جامعه را افزایش می‌دهد و در درازمدت می‌تواند نقش به‌سزایی در فضاهای عمومی و خصوصی و محیط زیست انسان داشته باشد.

۱. ن.ک. مصوبت و شرح دروس کارشناسی معماری داخلی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۲. برای رشته معماری داخلی، «مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس» دوره کارشناسی معماری داخلی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تدوین شده و در روی جلد آن آمده است: این برنامه در جلسه ۲۳۸ (فوق‌العاده) شورای سرپرستان مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۹ که در ادامه جلسه ۴۱۴ شورای عالی برنامه‌ریزی تشکیل شد به تصویب رسید.
۳. موضوع هویت ایرانی معماری داخلی ضمن اینکه در این مقاله، مختصر به آن اشاره شده است اما نوشتاری عمیق و وسیع‌تر می‌خواهد که در واقع می‌توان گفت توجهی است که باید از هم‌اکنون به رویکرد معماری داخلی در ایران بشود.
۴. نظیر wade college در دالاس آمریکا؛ ن.ک. www.wadecollege.edu

5. Free course in interior design
6. Kingston university
7. National Council for interior design qualification
8. Fact sheet

۹. این قیاس تنها براساس نام دروس انجام شده است و بررسی مقایسه‌ای محتوای دروس و نوع تمرین‌ها، نوشتاری جداگانه و حجمی وسیع‌تر می‌طلبد. البته بدیهی است که محتوای دروس به دلیل امکانات متفاوت کارگاهی، شیوه تدریس، میزان تئوری و یا کاربردی بودن، میزان فنی بودن یا هنری بودن و نیز عوامل فرهنگی و حتی اقتصادی ممکن است متفاوت باشد.

۱۰. دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر (تهران) از سال ۱۳۸۵ و دانشکده معماری و شهرسازی پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران از سال ۱۳۸۹ اقدام به پذیرش دانشجوی در این مقطع کرده‌اند.

۱۱. این چند مؤسسه که همگی غیرانتفاعی‌اند و در مقطع کارشناسی و کاردانی برای این رشته دانشجویی می‌پذیرند، عبارت‌اند از: مؤسسه آموزش عالی سوره (تهران)، مؤسسه آموزشی عالی امین (فولادشهر اصفهان)، مؤسسه آموزش عالی مازیار (نور مازندران)، مؤسسه آموزش عالی حافظ (شیراز)، مؤسسه آموزش عالی هما (همدان)، مؤسسه آموزش عالی طبری (رشت).

۱۲. در هر دو مورد گفته شده، ممکن است استثنا هم وجود داشته باشد و تعدادی کم از دانشجویان ممکن است با ویژگی‌های فردی و پشتکار خود موفق باشند. آنچه در اینجا گفته می‌شود برای عمومیت دوره‌ها و تمامیت دانشجویان است.

13. Hypoallergenic

۱۴. مصاحبه با روبرت ایوی - مجله Architectural Record آوریل ۲۰۰۴

منابع

- کیانی، مصطفی (۱۳۸۶)، «معماری داخلی، نیازهای جامعه علمی و حرفه‌ای»، فصلنامه آبادی، شماره ۵۷.
- ادوارد، سی، فردریش (۱۳۸۶)، «رشد یک حرفه»، ترجمه سارا صابونیان، فصلنامه آبادی، شماره ۵۷.
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مصوبت و شرح دروس کارشناسی معماری داخلی.
- Architectural Record (2004) *Interview with Robert Ivy*, April.
- Coleman, Cindy (2002) *Itistory of Profession*, Interior design handbook of professional practice, Mc Graw- Hill.
- Friedrichs, Edward (2002) *Handbook of Professional Practice*, edited by Cindy Coleman, Mcgraw-Hill.
- Piotrowski, Christine, M. (2009) *Becoming an Interior Designer*, John Wiley and sons, Inc. second edition.
- Tangaz, Tormijs, *Interior Design Course: Principles, Practices and Techniques for Aspiring Designer*, Barron's Publisher.
- Yee, Roger (2002) "Educationd Environment", No.1, visual Reference Publications.
- [www. Myinteriordecorator .com](http://www.Myinteriordecorator.com)
- www. Interiordesignstudy. com
- www. Bls.gov.oco. occupation outlook handbook. 2010-2011 Edition
- www. Ehow.com
- www.interiordezine.com-providing free interior design and decorating education to the world
- www. Amazines.com- free Articles and web content
- www. School of interiordesign.org
- www. Limkokwing.net.malaysia
- www. Disdedu/ interior-design-courses
- www. Kingston.ac.uk